

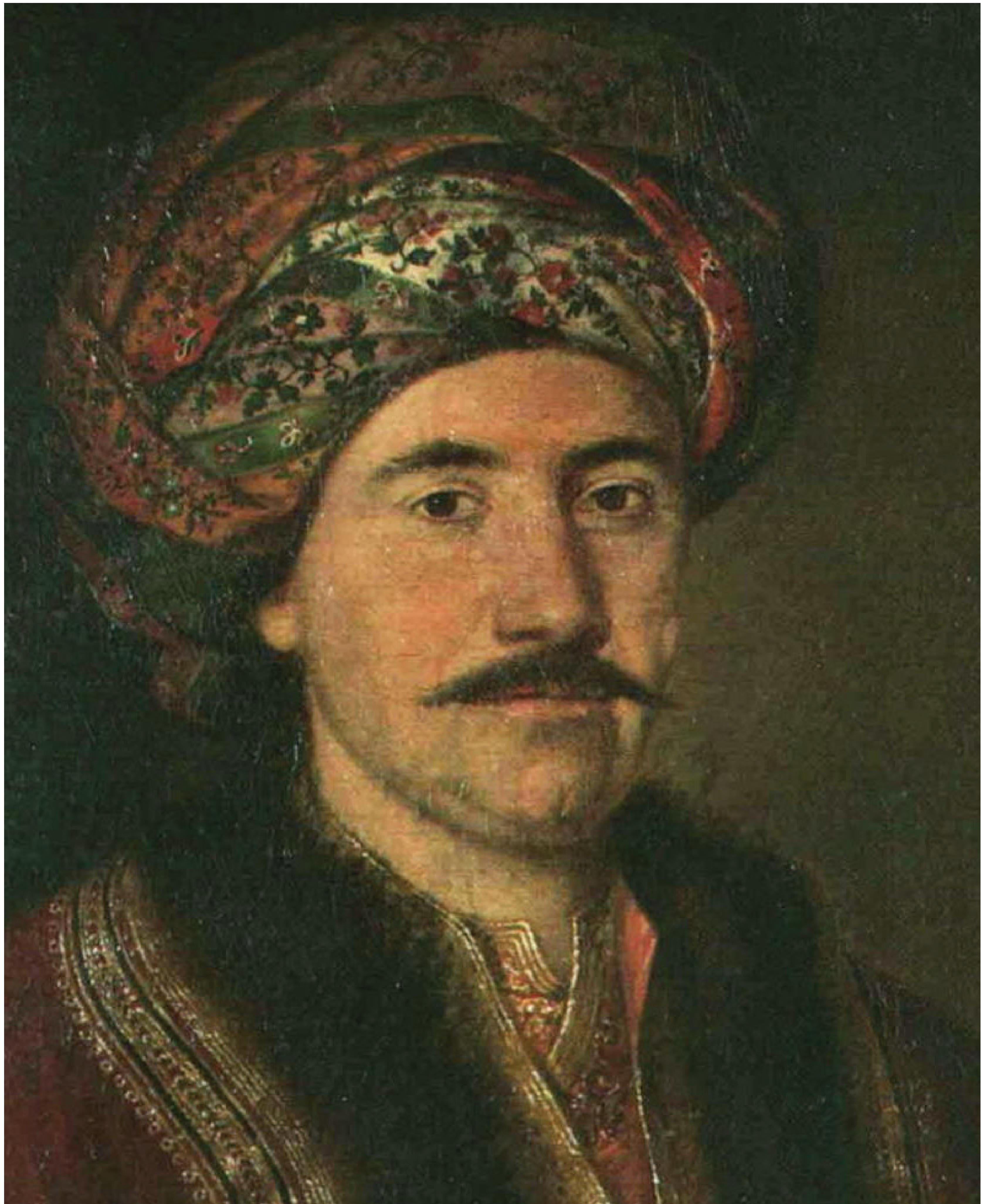

ПРЕСТОНИЧКА АРХИТЕКТУРА КРАГУЈЕВЦА

Историја народа се пише и архитектуром.

Грађење Крагујевца садржи карактеристичне историјске слојеве Србије. Овом изложбом под називом „Престоничка архитектура Крагујевца“ је приказан историјски слој крагујевачког градитељства у Кнежевини и Краљевини Србији од настанка прве престонице до уласка у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца. Један век, од 1818. до 1918 године се сагледава као време мењања архитектуре Крагујевца од оријентално балканског стила, преко напредног индустријског градитељства, до тада актуелне европске Сецесије.

А кад се промени архитектура - променило се све.

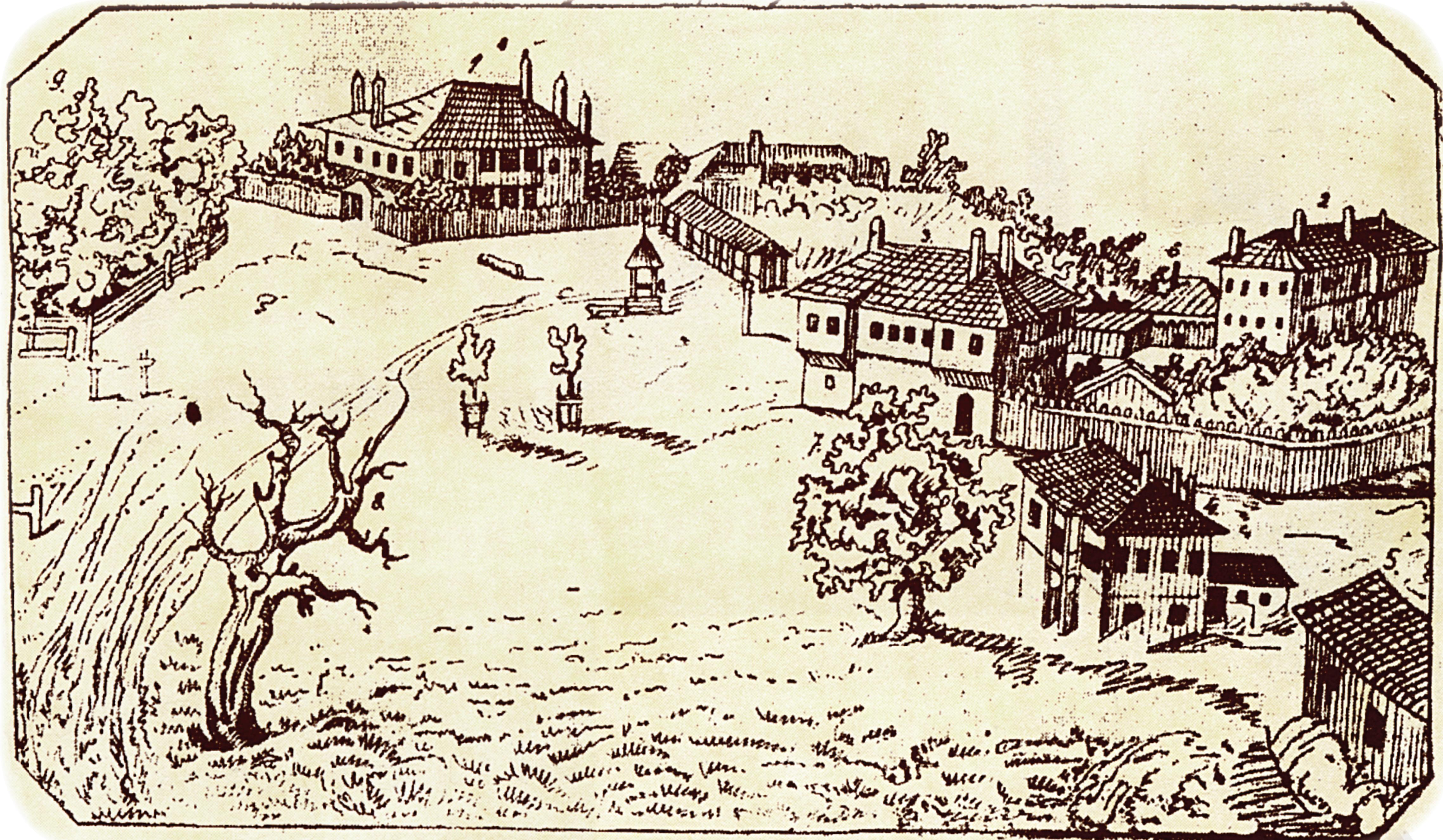

Кнез Милош Обреновић

(први период владавине 1815–1839; други период владавине 1858–1860)

Вођа Другог српског устанка и оснивач династије Обреновић. Изборио се за аутономну кнежевину Србију у оквиру османског царства и у доба његове владавине укинут је феудализам. За престоницу Србије 1818. године прогласио је град Крагујевац у којем оснива свој двор.

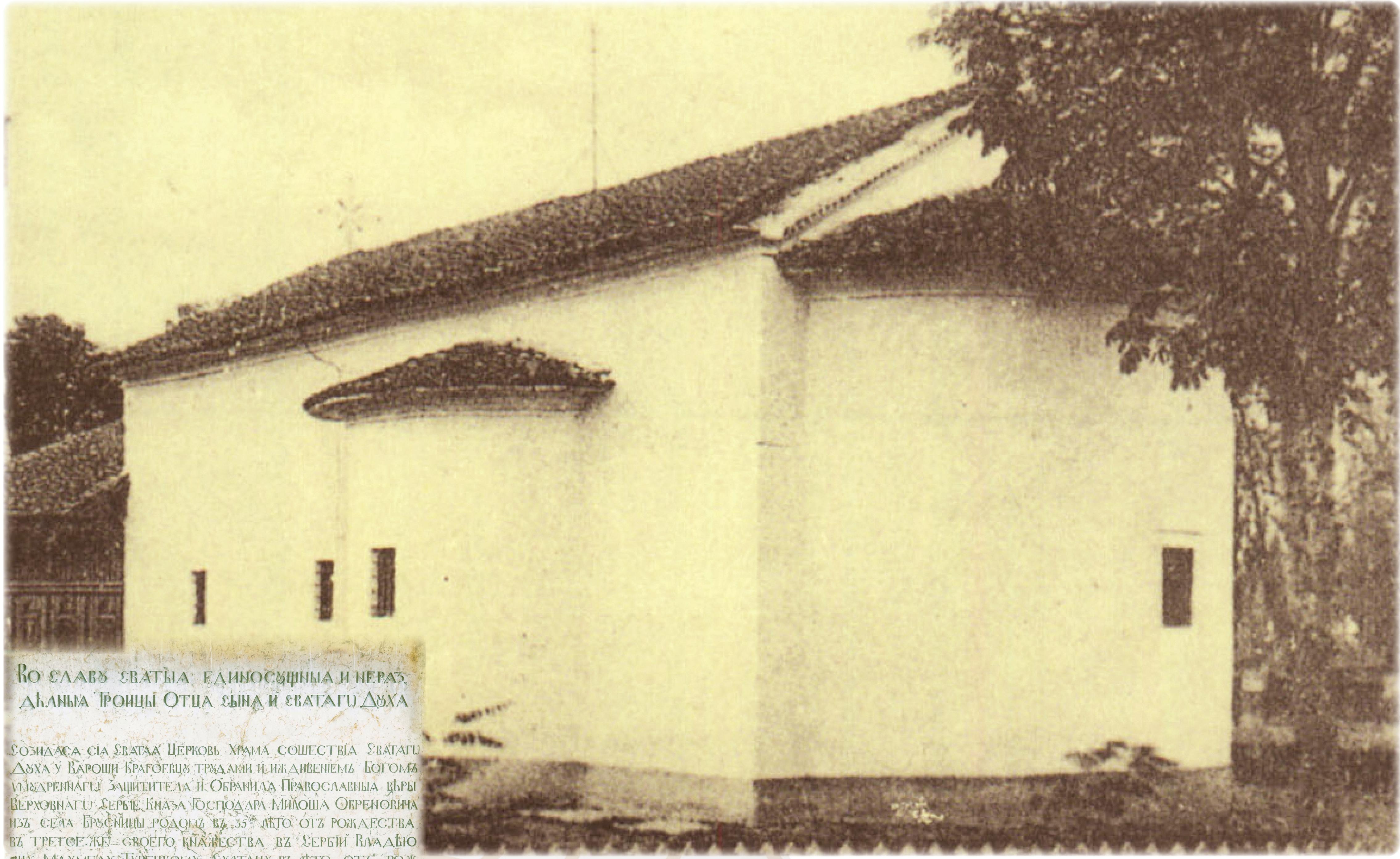
Први српски град - нови Крагујевац. Балканско оријентална архитектура мајсторских тајфи. Милутин Гођевац гради цркву у „европском вкусу“.

ДВОРСКИ КОМПЛЕКС – ПРВИ НОВИ ГРАД КНЕЖЕВИНЕ

До српске револуције је и повратак животу у градовима. Заснивање новог Крагујевца изван турске касабе јесте ПОЧЕТАК СРПСКЕ УРБАНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ.

Изградњом Милошевог Венца остварен је историјски плански подухват, балканско оријенталном архитектуром и са мајсторима градитељима, по државној стратегији великог Књаза.

Во славу сватыя Единосущныя и нераздѣльныя Троицы Отца Сына и Святаго Духа

Созидася сѧ Святага Церковь Храма сошествія Святаго Духа у Вароши Крагујевцу трудами и иждивенiemъ Богомъ имѣдрѣнаго Зашитителя и Обранила Православныхъ вѣры Верховнаго Сербскаго Кназа Господара Милоша Обреновича изъ села Брусницы родомъ въ 35ъ лѣто отъ рождества въ третое же своего княжества въ Сербіи Владѣю ще Махмедакъ Торецкомъ Султанѣ въ лѣто отъ рожде ства Христова 1818. годѣ

Братѧ сѧ Свѣтѣ Јованъ и Ефремъ и отъ почившаго брата Милана Свѣтѣ Христофъ Субриуга Любница изъ неаке дѣвѣ дѣцери Петра и Елизавета и Миладиси и Миланъ

ЦРКВА СВЕТОГ ДУХА

Темељна тачка подизања престоничког комплекса у Крагујевцу је црква Светог Духа. Она је симбол одвајања од турског центра код Камене ћуприје. Настанак новог језгра Крагујевца и државе. Скромно дело мајстора Милутина Гођевца било је једини каменом зидани објекат Милошевог Венца. Без кубета и торња -ипак је носила високу поруку. Мајка свих грађевина Крагујевца и Кнежевине Србије.

КЊАЖЕВ КОНАК 1817.

Влашт је била тамо где Књаз седне. Коџа Милош је саградио свој Конак у Крагујевцу. Оријентална архитектура прилагођена је статусу државе у настању. На месту окренутом новом Крагујевцу у настању.

Доксат на спрату постао је просторија најчешћег окупљања достојанственика. Одатле је управљано државним пословима. Са доксата Конака је усмеравана и изградња Крагујевца, под погледом Књаза.

ШАРЕНИ КОНАК

Конак најсложеније фасадне пластике и унутрашње декорације у дворском комплексу. Показује труд самоуких градитеља и приучених сликара да створе нешто ново и богато у прескромним српским околностима. Изгорео је 1884.г. По историјским изворима у Шареном конаку су рођени и кнегевићи Милан и Михаило.

АМИЦИН КОНАК

Најбоље очувана дворска зграда. Конак Милошевог саборца и домостројитеља Симе Паштрумца. Сведок настајања новог државног центра.

Репрезентативна за балканско-оријентални стил. Пре 1820. градило се традиционално. Још није примењивана регулација по крутим прекосавским узорима. Планирање је органско, примењивано на слободном земљишту.

Куће у Паштромчевој / Улици Светозара Марковића

Изградњом неколико репрезентативних објеката балканско-оријенталног стила Књаз је плански усмерио раст вароши према повољним теренима источно од двора. И далеко од двора. Тиме је симболички показана сигурност нове престонице и намера да се подиже град отворен за развој. Конак кнеза Дене је део тог потеза.

СТАРЕ КАСАРНЕ

Тридесетих година непосредно иза цркве Светог Духа настали су скромни објекти, Амицина тополовница, Арсенал, Барутана. У њима се одвијала производња за војне потребе, занатска, али специјализована. Овим грађевинама је трајно обележен положај војне производње у самом центру Крагујевца. Почело је формирање стајаће војске.

Градњом прве две војничке касарне, 1831. и 1837. године, Књаз је поставио западну границу крагујевачке војне индустрије на ушћу Ждраљице у Лепеницу.

У приземљу касарне је радионица за пешачко оружје. Поступно је настајала матична локација ВТЗ највеће војне индустрије на Балкану од средине 19. до средине 20. века.

ГОСПОДАР -ЈЕВРЕМОВ КОНАК

Највећа зграда изван Милошевог венца саграђена је 1837.г. Књаз је наредио пресељавање Рома из циган-мале да би „подигао кућу за народ“ - будући срески суд. Јужно, према чаршији је направљена спратна грађевина у балканско-оријенталном стилу, названа Господар-Јевремов конак. Послужила је за разне јавне намене. У њој је 1838. године био смештен Лицеј, највиша школска институција Кнежевине.

ТОПОЛИВНИЦА

У доба Уставобранитеља једина права и највећа фабрика Србије је Тополивница у Крагујевцу. Тополивница је била колевка српске индустрије. Имала је и право индустријско градитељство. Такав ранг крагујевачке војне индустрије није обрађен у делима која приказују утицај српске индустрије на урбанизацију државе, ни у приказима развоја српског индустријског градитељства.

Први аутентични инжињерски објекат војне индустрије. Налазио се јужно од данашње зграде Музеја Стара ливница – тадашње Нове ливнице.

Ослоњен на снагу парне машине. Подигнут је уз ангажовање страних мајстора и "инџинира". Локацију је „извидео“ Швајцарац Карл Орели. Темељи су освећени 1850. године, а градња се одвијала до 1853. године.

БОЛНИЦА И ВАРОШКО ГРОБЉЕ

Два битна варошка садржаја унапређена су
десетих година. Општина у Крагујевцу гради
1856.г. болницу са 12 постеља, у улици Косовској.
Окружна болница је сазидана 1860.г. на истој парцели,
прилозима Кнеза Михаила и кнегиње Јулије.

Измештена је двадесетих година наредног века.
Прво православно гробља је било око Старе цркве.
Ново варошко гробље подигнуто је 1860.г. у улици
Паштрмчевој. И данас траје.

ЦРКВА СВ. ПЕТРА И ПАВЛА У ГРОШНИЦИ

Највреднији објекат крагујевачког барока остварен је изградњом цркве у Грошници 1856. године. По угледу на Књажеву цркву у Топчидеру. Сличних карактеристика и стилске обраде. Класицизам и барок, са додатком романичких аркадица, обложена пешчаром. Делује богато и отмено. Може се упоредити са многим храмовима у Војводини.